

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เนื่องจากศาสตร์ทางด้านวาทวิทยาในประเทศไทยได้รับอิทธิพลโดยตรงมาจากต่างประเทศ ดังนั้น กรอบแนวคิดและทฤษฎีทางวาทวิทยาที่นำมาประยุกต์ใช้ในประเทศไทยในปัจจุบัน จึงล้วนแต่ได้พัฒนาขึ้นโดยนักวิชาการชาวตะวันตกทั้งสิ้น ผู้วิจัยจึงนำแนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ มาสร้างเป็นกรอบในการวิเคราะห์ โดยแยกเป็นประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1. แนวคิดที่เกี่ยวกับมิติต่าง ๆ ที่ปรากฏในวิทยานิพนธ์
 - องค์ประกอบการสื่อสาร
 - ระดับการสื่อสาร
 - บริบทการสื่อสาร

2. แนวคิดทฤษฎีที่ใช้
 - "Building Communication Theory"
โดย Dominic A. Infante, Andrew S. Rancer และ Deanna F. Womack
 - "Theory of Human Communication"
โดย Stephen W. Littlejohn และ Karen A. Foss

3. วิธีการวิจัย
 - แบ่งตามจุดมุ่งหมายของการวิจัย
 - แบ่งตามประโยชน์ของการวิจัย
 - แบ่งตามวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล
 - แบ่งตามลักษณะการวิเคราะห์ข้อมูล
 - แบ่งตามระเบียบวิธีวิจัย

1. มิติต่างๆ ที่ปรากฏในวิทยานิพนธ์

ในการวิเคราะห์วิทยานิพนธ์ที่ศึกษานั้น ได้กำหนดกรอบความคิดโดยผ่านมิติต่าง ๆ ของการสื่อสาร อันได้แก่

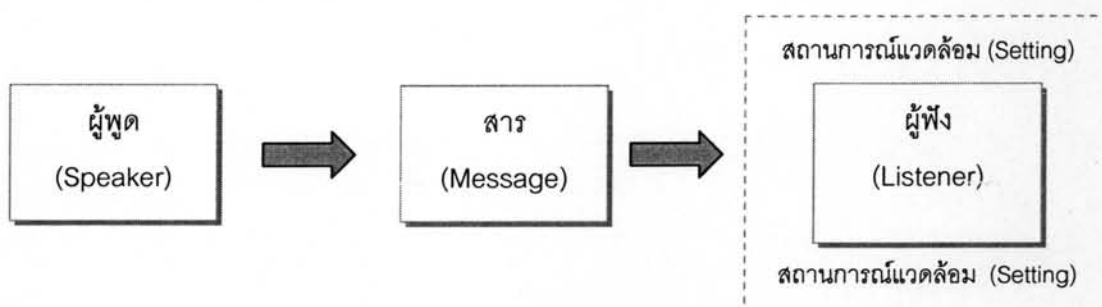
- องค์ประกอบการสื่อสาร
- ระดับการสื่อสาร
- บริบทการสื่อสาร

เพื่อให้ครอบคลุมในมิติต่าง ๆ ของการสื่อสาร สำหรับการวิเคราะห์วิทยานิพนธ์ทางด้านวาทวิทยา โดยได้แจกแจงรายละเอียด ดังนี้

1.1 องค์ประกอบในการสื่อสาร (Elements of communication)

การสื่อสารเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นเมื่อมนุษย์แปลง, ส่งผ่านสัญลักษณ์ โดยมีสื่อกระตุ้นให้เกิดความหมายขึ้นกับมนุษย์อีกคนหนึ่ง (Dominic A. Infante และคณะ, 2003) ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญที่เป็นพื้นฐานในการสื่อสาร อาทิ ผู้ส่งสาร, สาร, ช่องทางการสื่อสาร และผู้รับสาร เป็นต้น ซึ่งนักวิชาการได้พยายามอธิบายกระบวนการสื่อสารและองค์ประกอบการสื่อสารผ่านแบบจำลองต่าง ๆ ซึ่งเริ่มปรากฏการสร้างแบบจำลองการสื่อสารในสมัยแรกโดยอริสโตเติล

1.1 แบบจำลองของอริสโตเติล

เป็นแบบจำลองในการพูดตามทัศนะของอริสโตเติล ซึ่งเขาได้เน้นว่าองค์ประกอบที่สำคัญในการสื่อสารด้วยการพูดของมนุษย์ก็คือ ผู้พูด สารหรือคำพูด ผู้ฟัง และโอกาสหรือสถานการณ์แวดล้อม (setting) ซึ่งผู้ฟังและโอกาสหรือสถานการณ์แวดล้อมนี้เองจะเป็นตัวกำหนดให้ผู้พูด

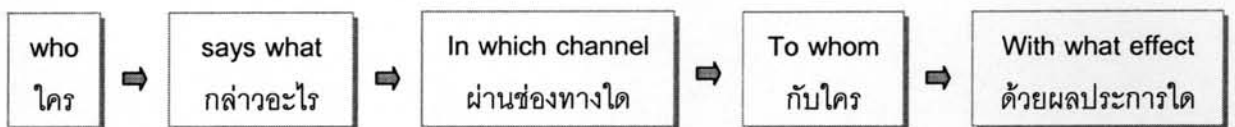
สื่อสารออกมาในลักษณะใดลักษณะหนึ่งที่ผู้พูดคิด พิจารณาดูแล้วว่าเหมาะสมหรือสอดคล้องกับผู้ฟังและโอกาสนั้น ๆ

1.2 แบบจำลองของลาสเวลล์

แบบจำลองของลาสเวลล์นี้ได้คิดขึ้นในปี ค.ศ. 1948 มุ่งที่จะอธิบายกระบวนการสื่อสาร ปฏิกริยาหรือความสัมพันธ์ในระหว่างองค์ประกอบในกระบวนการสื่อสารตลอดจนผลของการสื่อสาร โดยวิธีตั้งคำถามเกี่ยวกับองค์ประกอบทางการสื่อสาร 5 ประการ คือ

ใคร กล่าวอะไร ผ่านช่องทางใด กับใคร และได้ผลเป็นประการใด

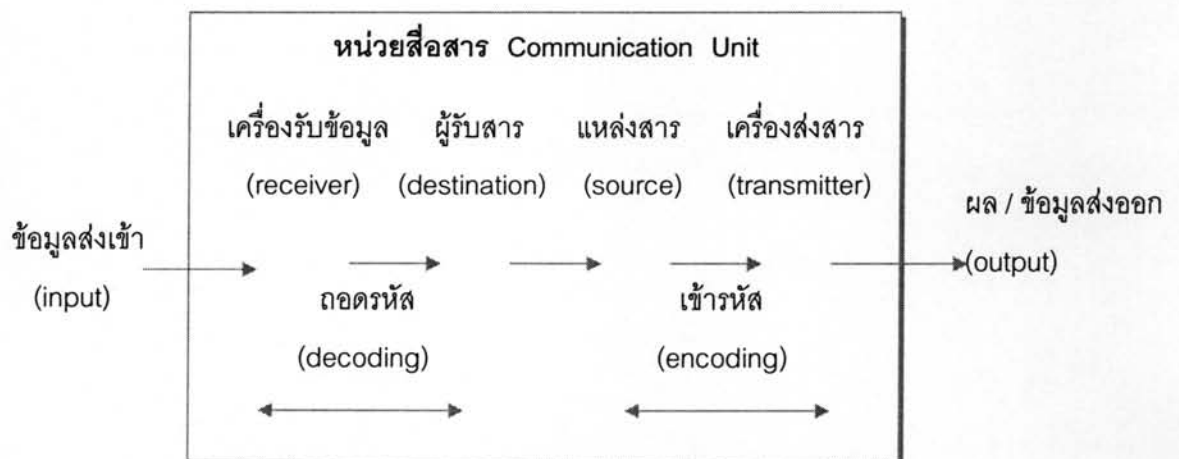
ซึ่งหมายถึง แหล่งสาร เนื้อหาข่าวสาร ช่องสาร ผู้รับสาร และผลของการสื่อสาร ตามลำดับ ซึ่งเขียนเป็นแผนภาพได้ดังนี้

ซึ่งสามารถนำมากำหนดขอบเขต โดยแบ่งตามองค์ประกอบในกระบวนการสื่อสาร 5 องค์ประกอบ ดังนี้

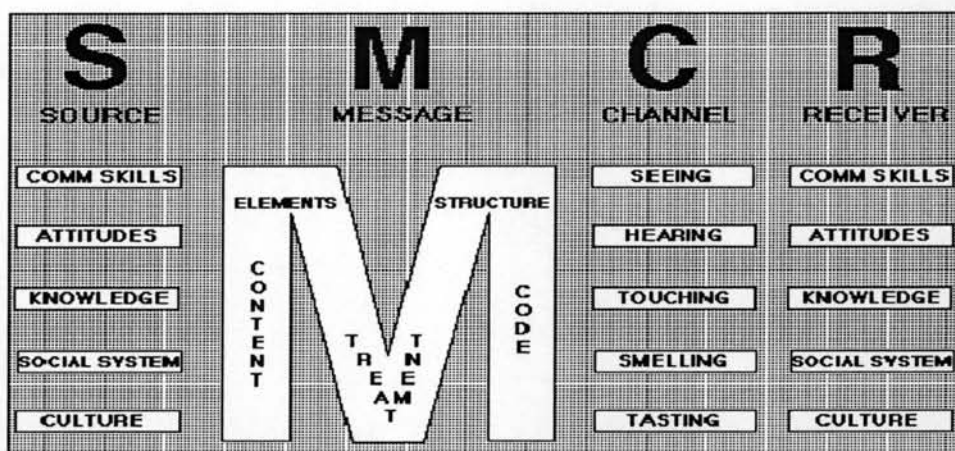
1. แหล่งสาร (Source)
2. สาร (Message)
3. ช่องสารหรือสื่อ (Channel/Media)
4. ผู้รับสาร (Receiver)
5. ผลของการสื่อสาร (Effect)

1.3 แบบจำลองการสื่อสารของ ชาร์ลส์ ออสกุด

แบบจำลองการสื่อสารของ ชาร์ลส์ ออสกูด แสดงให้เห็นว่าผู้ส่งสารและผู้รับสาร ต้องผ่านการเป็นผู้รับและส่งสาร โดยผ่านกระบวนการถอดรหัสและก่อนที่จะส่งออกก็ต้องผ่านกรรมวิธีเข้ารหัส เพื่อส่งสารไปยังจุดหมายปลายทาง ซึ่งต้องผ่านกรรมวิธีถอดรหัสก่อนเพื่อความเข้าใจของผู้รับสาร และเป็นทั้งข้อมูลให้กับปลายทางซึ่งต้องผ่านกรรมวิธีถอดรหัสก่อนเพื่อความเข้าใจของผู้รับสารแล้วจึงส่งผ่านออกมา ในการเข้ารหัสและถอดรหัสนั้นต้องอาศัยความรู้ทางภาษาทางจิตวิทยา สังคมศาสตร์ หลักการสื่อสาร ที่จะต้องมีร่วมกัน การสื่อสารจึงจะสัมฤทธิ์ผล

3. แบบจำลองของเดวิด เบอร์โล

เบอร์โลอธิบายกระบวนการสื่อสารของมนุษย์ว่า เป็นกระบวนการที่ประกอบด้วยปัจจัยหรือองค์ประกอบที่สำคัญ 6 ประการ คือ

1. แหล่งสาร (the communication source)
2. ผู้เข้ารหัสสาร (the encoder)
3. เนื้อหาข่าวสาร (the message)
4. ช่องสาร (the channel)
5. ผู้ถอดรหัสสาร (the decoder)
6. ผู้รับสาร (the communication receiver)

จากแบบจำลองต่าง ๆ ข้างต้น ผู้วิจัยได้รวบรวมองค์ประกอบทางการสื่อสารและสามารถสรุปองค์ประกอบการสื่อสารเพื่อใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์วิทยานิพนธ์ ดังนี้

1. ผู้ส่งสาร หรือผู้พูด (Sender or Speaker)
คือ แหล่งต้นตอ (source) ของการติดต่อสื่อสาร หมายถึง บุคคลที่เริ่มทำการติดต่อสื่อสารก่อน (the person who originate the message)
2. สาร หรือเรื่องราวที่พูด (Message)
คือ เนื้อหาสาระหรือสัญลักษณ์ ภาษา สัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่สื่อความหมายให้เป็นที่เข้าใจกันได้
3. ช่องทาง (Channel)
คือ วิธีทางหรือหนทางที่ชักนำเอาข่าวสารนั้นไปสู่ผู้รับ หรือเป็นตัวนำสารไปสู่ผู้ฟัง ถ้าหากปราศจากช่องทางแล้ว ข่าวสารก็ไม่อาจไปสู่ผู้รับได้ ผู้ส่งสารอาจจะสื่อสารผ่านช่องทางต่าง ๆ ได้มากมาย ทั้งการพูด การเขียน ฯลฯ
4. ผู้รับสาร หรือผู้ฟัง (Receiver or Listener)
คือ บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่เป้าหมายของการสื่อสาร หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ จุดหมายปลายทาง (Destination) ผู้รับหรือผู้ฟังจึงเป็นเป้าหมายที่ผู้ส่งสารหรือผู้พูดตั้งใจจะส่งสารและสร้างความร่วมกัน หรือคล้ายคลึงกันในบางสิ่งบางอย่าง เพื่อให้ผู้รับสารหรือผู้ฟังมีความเข้าใจในสารนั้นตามที่ตนประสงค์หรือมุ่งหมาย
5. สภาพแวดล้อม (environment)
ซึ่งในยุคแรกอริสโตเติลใช้คำว่า "setting" โดยเน้น "โอกาสของการพูด (occasion)" ซึ่งต่อมาแนวคิดอื่น ๆ ได้มีการขยายให้ครอบคลุมถึงสิ่งอื่น ๆ รอบการสื่อสาร อาทิ เวลา, สถานที่, เหตุการณ์รอบตัว, วัฒนธรรม, สภาพการเมือง, เศรษฐกิจ, สังคม เป็นต้น

1.2 ระดับการสื่อสาร (Levels of communication)

ในการแบ่งระดับของการสื่อสารนั้น ได้มีนักวิชาการทางด้านการศึกษาในต่างประเทศเป็นจำนวนมากแบ่งระดับของการสื่อสารที่แตกต่างกันออกไป เพื่อให้ครอบคลุมในมิติของการวิเคราะห์จึงรวบรวมการแบ่งระดับการสื่อสารของนักวิชาการต่าง ๆ ดังนี้

Kathleen M. Galvin (1988) แบ่งระดับการสื่อสารเป็น 4 ระดับ ได้แก่

- Interpersonal Communication

คือ การสื่อสารระหว่างบุคคล การพูดคุยจากคนหนึ่งไปสู่อีกคนหนึ่ง โดยกระบวนการสื่อสารจะเกิดขึ้นเมื่อแต่ละฝ่ายมีการพูดคุยซึ่งกันและกัน

- Group Communication

การสื่อสารภายในกลุ่มเกิดขึ้นเมื่อเราต้องการทำงานหรือต้องการแก้ปัญหา ซึ่งจะนำมาซึ่งการรวมกลุ่มกัน

- Public Communication

เน้นหนักในเรื่องของการพูดในที่สาธารณะ จุดประสงค์เพื่อแจ้งข่าวสาร การจัดการเรื่องต่าง ๆ โดยจะต้องสามารถสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้ฟังได้

- Interpretive Communication

การนำเสนอเนื้อหาของสารให้กับผู้ฟัง โดยที่ผู้นำเสนอต้องมีความเข้าใจในเนื้อหาของสารที่จะนำเสนออย่างชัดเจน สารดังกล่าว อาจจะเป็นบทความหรือเรื่องที่ผู้นำเสนอเขียนขึ้นมาเอง

Mark V. Redmond (2000) แบ่งระดับการสื่อสารเป็น 8 ระดับ ได้แก่

- Intrapersonal Communication

คือ การสื่อสารภายในตัวเอง โดยมีใจความสำคัญอยู่ที่การคิด การตัดสินใจ การถกเถียงซึ่งกระบวนการทั้งหมดเป็นการพูดผ่านตนเอง

- Interpersonal Communication

เกิดขึ้นเมื่อบุคคลสองหรือมากกว่ามีการแลกเปลี่ยนหรือสร้างอิทธิพลต่ออีกฝ่ายในช่วงระยะเวลาเดียวกันหรือพร้อมกัน

- Interviewing

เป็นรูปแบบหนึ่งของการสื่อสารระหว่างบุคคล โดยที่ต่างก็ต้องเล่นบทบาทเป็นผู้สัมภาษณ์และผู้ถูกสัมภาษณ์ ซึ่งนั่นก็คือ การโต้ตอบกันด้วยคำถาม – คำตอบ

- Small Group Communication

การสื่อสารซึ่งกันและกัน ประกอบไปด้วยบุคคลตั้งแต่ 3 คนขึ้นไป ที่เริ่มก่อรูปของความสัมพันธขึ้น เมื่อจำนวนบุคคลในกลุ่มมากขึ้นความรับผิดชอบของกลุ่มก็ต้องมากขึ้นไปด้วย การพูดก็ต้องถูกจำกัดและความรับผิดชอบต่อผู้ฟังก็ต้องเพิ่มขึ้น

- Organizational Communication

การสื่อสารที่เกิดขึ้นภายในองค์กร โดยองค์กรในที่นี้หมายถึง กลุ่มบุคคลที่มีโครงสร้างลำดับชั้นทางบทบาทหน้าที่โดยมีเป้าหมายร่วมกัน

- Presentational Communication

คือ การสื่อสารที่บุคคลหนึ่ง ๆ ทำหน้าที่พูดในขณะที่คนส่วนใหญ่ทำหน้าที่รับฟัง รวมไปถึง การพูดแบบเผชิญหน้ากับผู้ฟัง โดยมีจุดประสงค์ในการแจ้งข่าวสาร โน้มน้าวใจ และให้ความบันเทิง

- Mass Communication

การเคลื่อนย้ายข้อมูลข่าวสารไปยังผู้รับสารจำนวนมากผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์หรือเครื่องมือในการสื่อสาร ในที่นี้หมายรวมถึง หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ การสื่อสารผ่านสื่อคอมพิวเตอร์ เช่น อินเทอร์เน็ต เป็นต้น

- Intercultural and Multicultural Communication

คือ การสื่อสารที่เกิดขึ้นระหว่างหรือท่ามกลางความแตกต่างของวัฒนธรรม อันประกอบไปด้วย ค่านิยม ทัศนคติ ประเพณี ความเชื่อ และภาษาของแต่ละวัฒนธรรม

Stephen W. Littlejohn (2005) แบ่งระดับการสื่อสารเป็น 5 ระดับ ได้แก่

- Interpersonal Communication

การสื่อสารระหว่างบุคคล มักจะอยู่ในรูปแบบของการเผชิญหน้า ความเป็นส่วนตัว

- Group Communication

เป็นการสื่อสารของบุคคลที่เชื่อมโยงกันภายในกลุ่มเล็ก ๆ มักจะอยู่ในรูปของกระบวนการตัดสินใจ มีส่วนเกี่ยวข้องกับการสื่อสารระหว่างบุคคล กล่าวคือ ทฤษฎีที่ใช้ในการสื่อสารระหว่างบุคคล จะถูกนำมาประยุกต์ใช้ในการสื่อสารระดับกลุ่มด้วย

- Public Communication

การสื่อสารในที่สาธารณะในที่นี้ Littlejohn มุ่งความสนใจไปที่การพูด การนำเสนอการพูดในที่สาธารณะ

- Organizational Communication

การสื่อสารในองค์การเป็นการสื่อสารในเครือข่ายของผู้ที่ทำงานร่วมกัน ซึ่งเป็นส่วนรวมของทั้งการสื่อสารระหว่างบุคคลและการสื่อสารภายในกลุ่ม อันประกอบไปด้วย โครงสร้างหน้าที่ขององค์การ, มนุษยสัมพันธ์, การสื่อสารและกระบวนการขององค์การ, วัฒนธรรมองค์การ เป็นต้น

- Mass Communication

การสื่อสารมวลชน เป็นการใช้สื่อสารสาธารณะเป็นตัวกลางในการจัดการ ซึ่งการสื่อสารระหว่างบุคคล, กลุ่ม, สาธารณะ, และองค์การต่างก็มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการของการสื่อสารมวลชน

Stewart L. Tubbs และ Sylvia Moss (2006) แบ่งระดับการสื่อสารเป็น 7 ระดับ ได้แก่

- Interpersonal Communication

เป็นการสื่อสารขั้นพื้นฐานที่เกิดขึ้นระหว่างคนสองคน โดยให้ความสำคัญไปที่ระดับความใกล้ชิดสนิทสนม คู่กันเคยกันมากกว่า

- Intercultural Communication

การสื่อสารระหว่างบุคคลที่แตกต่างกันทางวัฒนธรรม โดยนิยามถึง เชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ ชนกลุ่มน้อย ความแตกต่างทางสังคม หรือทั้งหมดที่กล่าวมา

วัฒนธรรม คือ การพัฒนา ถ่ายทอดโดยผ่านจากรุ่นหนึ่งไปอีกรุ่นหนึ่ง

- Interviewing

การสื่อสารที่ให้ความสำคัญในการถามและตอบ รวมถึง การพูดคุยเพื่อทำการรักษา การสมัครงาน การสอน เป็นต้น ซึ่งมีเป้าหมายที่จะบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้

- Small Group Communication

กระบวนการสื่อสารที่บุคคลตั้งแต่ 3 คนขึ้นไปมีการแลกเปลี่ยนการสื่อสารที่เป็นถ้อยคำ และไม่ใช่ถ้อยคำโดยหวังผลที่จะมีอิทธิพลเหนืออีกฝ่าย โดยระดับของความใกล้ชิด การมีส่วนร่วม ความพึงพอใจ อยู่ในระดับที่น้อยกว่าการสื่อสารระหว่างบุคคล

- Public Communication

ในที่นี้หมายถึง การพูดในที่สาธารณะ ซึ่งย่อมต้องเกิดขึ้นในที่สาธารณะมากกว่าที่ส่วนตัว ซึ่งได้แก่ ห้องประชุม ห้องเรียน ห้องจัดเลี้ยง และอื่น ๆ ทั้งนี้ยังรวมถึงการสื่อสารที่ไม่เป็นทางการอีกด้วย ในการสื่อสารสาธารณะผู้พูดจะถูกคาดหวังมากกว่าการสื่อสารระหว่างบุคคล และการสื่อสารในระดับองค์กร

- Organizational Communication

การไหลของข่าวสารภายในเครือข่ายความสัมพันธ์ที่ใกล้เคียงกัน ไม่เพียงแต่ในองค์กรธุรกิจ แต่ยังรวมถึง โรงพยาบาล โบสถ์ รัฐวิสาหกิจ กองทัพ และสถาบันการศึกษา

- Mass Communication

การสื่อสารที่มีสื่อเป็นตัวกลาง แหล่งสารจะถูกส่งออกด้วยการพิมพ์หรือเครื่องมือทางอิเล็กทรอนิกส์ เป็นการสื่อสารที่เป็นทางการมากที่สุดของระดับการสื่อสารอื่น ๆ

จากการแบ่งระดับการสื่อสารข้างต้น ผู้วิจัยได้รวบรวมแนวคิดเกี่ยวกับระดับการสื่อสารในแต่ละแนวคิด เพื่อนำมาประมวลเป็นกรอบในการวิเคราะห์วิทยานิพนธ์ทางด้านวาทวิทยา ดังนี้

1. Intrapersonal Communication
รวบรวมเกี่ยวกับการสื่อสารภายในตนเอง
2. Interpersonal Communication
รวมรวมการสื่อสารในระดับบุคคล
3. Group Communication
รวบรวมการสื่อสารระดับกลุ่ม ประกอบไปด้วยบุคคลตั้งแต่ 3 คนขึ้นไป
4. Public Communication
รวบรวมการสื่อสารในระดับสาธารณะ เน้นไปในเรื่องของการพูดในที่สาธารณะ
5. Organizational Communication
รวบรวมการสื่อสารในระดับองค์กร อันได้แก่ องค์กรธุรกิจ โรงพยาบาล สถาบันการศึกษา กองทัพ เป็นต้น
6. Cultural Communication
รวบรวมการสื่อสารในระดับวัฒนธรรม
7. Mass Communication
รวบรวมการสื่อสารมวลชน กล่าวคือ การสื่อสารที่ส่งผ่านไปยังผู้รับสารจำนวนมาก โดยเครื่องมือทางอิเล็กทรอนิกส์ หรือสื่อต่าง ๆ เช่น หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วิทยุ โทรทัศน์ เป็นต้น

1.3 บริบทในการสื่อสาร (Contexts of communication)

ในส่วนของบริบทในการสื่อสาร Dominic A. Infante และคณะ (2003) ได้แบ่งบริบทการสื่อสารเป็น 3 ระดับ ได้แก่ Family Communication, Health Communication และ Political

Communication ซึ่งอาจมีบริบทอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารอีก แต่จะขอยกตัวอย่างเพื่อให้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์วิทยานิพนธ์ ดังนี้

- Family Communication

การสื่อสารทั้งวัจนะและอวัจนะโดยแลกเปลี่ยนกันระหว่างสมาชิกในครอบครัว (Epstein, Bishop, Ryan, Miller, & Keitner, 1993) ซึ่งรวมไปถึงความสนใจในความคิดและความรู้สึกของอีกฝ่ายหนึ่งด้วย กล่าวคือ ไม่เป็นเพียงแต่การพูดเท่านั้นแต่ยังรวมถึงการรับฟังในสิ่งที่อีกฝ่ายพูดด้วย

- Health Communication

การสื่อสารเพื่อสุขภาพ คือ การสื่อสารในการแจ้งข่าวสารและสร้างอิทธิพลต่อการตัดสินใจของกลุ่มในแง่ของการพัฒนาสุขภาพ ซึ่งรวมไปถึงการปรับปรุง และแก้ไขปัญหาทางสุขภาพ (Piotrow, P.T.; Kincaid, D.L.; Rimon, II, J.G.; et al. ,1997)

การแพร่กระจายที่นำไปสู่ความเข้าใจของข่าวสารเพื่อตระหนักถึงสุขภาพของตนเอง เป็นกระบวนการพลวัตที่อาจจะไม่เฉพาะเจาะจงในการแจ้งข่าวสารต่อสมาชิกในกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง (Rogers EM, 1996)

- Political Communication

Deustch (1966) (อ้างในสุรพงษ์ โสธนะเสถียร, 2545) กล่าวถึงการสื่อสารทางการเมืองว่าเป็นภารกิจทางการเมืองการปกครอง ที่เป็นกระบวนการในการชี้แนะและตรวจสอบพลังความพยายามของมนุษย์ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายทั้งปวง การคำนึงถึงพลังของมนุษย์จึงเท่ากับมีความหมายว่า การสื่อสารทางการเมือง ไม่เชื่อในเรื่องชะตากรรม แต่เชื่อมั่นในความสามารถและการกระทำจากมนุษย์ที่อาศัยผลประโยชน์จากธรรมชาติของการเมือง เสมือนหนึ่งเกษตรกรที่อาศัยความสามารถและความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของตน ในการเพาะปลูกและเก็บเกี่ยวข้าวซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของผลผลิตธรรมชาติ

ในส่วนของบริบทการสื่อสารอาจมีบริบทอื่น ๆ ของการสื่อสารที่พบได้ในวิทยานิพนธ์ทางด้านวาทวิทยา ซึ่งบริบทที่ยกมานั้นเป็นเพียงตัวอย่างของบริบททางการสื่อสารเท่านั้น ในส่วนของบริบทอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องจะนำมารวบรวมในขั้นตอนของการเก็บข้อมูลและแจกแจงอีกครั้งในการอภิปรายผลที่ได้

2. กรอบแนวคิดทฤษฎีที่ใช้

ในส่วนของการวิเคราะห์แนวคิดทฤษฎีที่ใช้ในวิทยานิพนธ์ทางด้านวาทวิทยานั้น ได้ใช้กรอบความคิดของหนังสือทางด้านทฤษฎีทางการสื่อสาร 2 เล่ม ดังนี้

1. Dominic A. Infante, Andrew S. Rancer และ Deanna F. Womack (2003) ได้แบ่งทฤษฎีต่าง ๆ ทางด้านการสื่อสารในหนังสือที่ชื่อว่า "Building Communication Theory" โดยแจกแจงทฤษฎีในแต่ละส่วนแบ่งออกเป็น

Theory Building in Major Approaches to Communication

- Trait Approaches
- Persuasion Approaches
- Verbal Behavior Approaches
- Nonverbal Behavior Approaches

Theory Building in Communication Contexts

- Interpersonal Contexts
- Group Contexts
- Organizational Contexts
- Mass Media Contexts

Building Communication Theory : A Focus on Applied Contexts

- Family Communication
- Health Communication
- Intercultural Communication
- Political Communication

2. Stephen W. Littlejohn และ Karen A. Foss (2005) ได้แบ่งทฤษฎีต่าง ๆ ทางด้านการสื่อสารในหนังสือที่ชื่อว่า "Theories of Human Communication" โดยแจกแจงทฤษฎีในแต่ละส่วนแบ่งออกเป็น

- The Communicator
- The Message
- The Conversation

- The Relationship
- The Group
- The Organization
- The Media
- Culture and Society

ทั้งนี้ ในส่วนของกรอบแนวคิดทฤษฎีที่นำมาเสนอนั้น เป็นเพียงกรอบให้เห็นภาพและแนวทางของทฤษฎีต่าง ๆ ในการสื่อสาร โดยได้ใช้หนังสือดังกล่าวทั้งสองเล่มเป็นแนวทางในการศึกษาทฤษฎีต่าง ๆ ที่อาจพบในการเก็บรวบรวมข้อมูลของวิทยานิพนธ์ทางด้านวาทวิทยา ซึ่งอาจมีทฤษฎีที่เกี่ยวข้องอีกมากมายนอกเหนือจากที่กล่าวไว้ จะนำมาสรุปและอภิปรายผลอีกทีในบทต่อไป

ในหนังสือ "Building Communication Theory" โดย Dominic A. Infante, Andrew S. Rancer และ Deanna F. Womack (2003) นั้น ได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับทฤษฎีต่าง ๆ ไว้ดังนี้

ในส่วนของ Major Approaches to Communication ได้แบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ

1. Trait Approaches
2. Persuasion Approaches
3. Verbal Behavior Approaches
4. Nonverbal Behavior Approaches

โดยในแต่ละประเภทได้ให้รายละเอียดของแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับในแต่ละประเภท ดังนี้

1. Trait Approaches ประกอบไปด้วยแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ดังนี้
 - Contexts, Traits, and States
 - The Cross-Situational Consistency Framework
 - Apprehension Traits
 - Presentation Traits
 - Adaptation Traits
 - Aggression Traits

2. Persuasion Approaches ประกอบด้วยแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

- Conceptualizing Persuasion
- Six Dimensions of Persuasion Situations
- Self-Awareness and Persuasion
- Approaches to Understanding Persuasion
 - The Variable – Analytic Approach
 - Personality Traits and Persuasion
 - Research on Message Variables
 - The Source Credibility Approach
 - Cognitive Dissonance Theory
 - Theory of Message Design Logics
 - Ego-Involvement, or Social Judgment Theory
 - The Theory of Reasoned Action
 - The Theory of Planned Behavior
 - Elaboration Likelihood Theory
 - Compliance-Gaining Message Selection
 - Preventing Persuasion

3. Verbal Behavior Approaches ประกอบด้วยแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

- Signs, Symbols, and Signals
- Language and Meaning
- Language and Perception
 - Theory of Linguistic Relativity
 - Question Phrasing
- Language and Power
 - Communicating Power and Status
 - Sex, Gender and Power : Differences in Verbal Behavior
 - Language Intensity and Opinionation
- Theoretical Approaches to Verbal Behavior
 - Communication Accommodation Theory
 - Speech Act Theory

- The Conversation and Discourse Analytic Perspectives

4. Nonverbal Behavior Approaches ประกอบด้วยแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

- Affective-Cognitive Dimensions of Communication
- Contextual Nature of Nonverbal Communication
- Nonverbal Behavior and Intentionality
- Nonverbal Communication Abilities
- Functions of Nonverbal Communication
 - Sending Uncomfortable Messages
 - Forming Impressions
 - Making Relationships Clear
 - Regulating Interaction
 - Influencing People
 - Reinforcing and Modifying Verbal Messages
- Expectancy Violations Theory
- Nonverbal Immediacy and Cognitive Valence Theory
 - An Extension of Nonverbal Immediacy – Cognitive Valence Theory

ในส่วนของ Communication Contexts นั้น Dominic A. Infante, Andrew S.

Rancer และ Deanna F. Womack (2003) ได้แบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ

1. Interpersonal Contexts
2. Group Contexts
3. Organizational Contexts
4. Mass Media Contexts

โดยในแต่ละส่วนนั้นได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องไว้ดังนี้

1. Interpersonal Contexts ประกอบด้วยแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

- Uncertainty Reduction Theory
 - Three Stages of Initial Interactions
 - Uncertainty Reduction Axioms
 - Uncertainty Reduction Theorems

- Moving Beyond Initial Interaction Stages
- Strategies to Reduce Uncertainty
- A Test of Uncertainty Reduction Theory
- Predicted Outcome Value Theory
- Attraction Theories and Relational Development
 - The Interpersonal Goal-Oriented Theory of Attraction
 - Reinforcement Theory and Attraction
 - Similarity and Interpersonal Attraction
 - Evaluating the Attraction-Reinforcement Research
- The Theory of Interpersonal Communication Motives
- Personal Construct Theory, or Constructivism
- Coordinated Management of Meaning
- Relational Dialectics
- A Systems Model of Relational Interaction

2. Group Contexts ประกอบด้วยแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

- Nature of Groups
 - Group Size
 - Types of Groups
 - Leadership
 - Conflict
 - Conformity
- Functional Theory of Group Decision Quality
- Theory of Groupthink
- Symbolic Convergence Theory
- Interaction System Model
- Multiple Sequence Model of Group Decisions

3. Organizational Contexts ประกอบด้วยแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

- Development of Organizational Communication
- The Theory of Independent – Mindedness

- Uncertainty Reduction Theory
- Critical Theories of Organizations
- A Theory of Decision Making, Identification, and Control
- Structural Theory of Climate
- Theory of Organizational Assimilation
- Organizational Information Theory
- Structural – Functional Systems

4. Mass Media Contexts ประกอบด้วยแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

- Mass Communication in Contemporary Society
- Early Theory – Building Efforts in Mass Communication
 - The “Magic Bullet” Theory
 - The Two – Step Flow Theory
 - Diffusion Theory
- The Functional Approach to Mass Communication Theory
- Agenda – Setting Theory and Mass Communication
- Mass Communication and Parasocial Interaction
 - Influences of Interpersonal Communication Theory
 - Measuring Parasocial Interaction
- Uses and Gratifications Theory
 - Objectives of the Theory
 - Examples of Uses and Gratifications Research
 - Criticisms of the Theory
- Cultivation Theory
 - The Interaction of Media and Reality
 - Heavy versus Light Television Viewers
 - Refinement of Cultivation Theory
 - Criticism of the Theory
- The Spiral of Silence Theory
- Media Dependency Theory

ในส่วนสุดท้าย Dominic A. Infante, Andrew S. Rancer และ Deanna F. Womack (2003) ได้แยกประเภทของ Applied Contexts ไว้ 4 ประเภท ได้แก่

1. Family Communication
2. Health Communication
3. Intercultural Communication
4. Political Communication

โดยในแต่ละส่วนนั้นได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องไว้ดังนี้

1. Family Communication ประกอบไปด้วยแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ดังนี้
 - Conceptualizations of the Family
 - Characteristics of the Family Communication Context
 - Families as Systems
 - Fitzpatrick's Typology of Couple Types
 - The Argumentative Skill Deficiency Model of Intrafamily Violence
2. Health Communication ประกอบไปด้วยแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ดังนี้
 - Function of Communication in the Health Context
 - Communication Contexts within Health Communication
 - The Systems Perspective
 - The Health Belief Model
3. Intercultural Communication ประกอบไปด้วยแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ดังนี้
 - Key Concepts in Intercultural Communication
 - Anxiety / Uncertainty Management Theory
 - Facework Theory
4. Political Communication ประกอบไปด้วยแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ดังนี้
 - Symbolic Convergence Theory and Political Communication
 - Agenda – Setting Theory in Political Communication
 - A Constructivist View of Political Communication

ในหนังสือ “Theories of Human communication” โดย Stephen W. Littlejohn และ Karen A. Foss (2005) นั้น ได้แบ่งองค์ประกอบของทฤษฎีในแต่ละระดับ ดังนี้

1. The Communicator
2. The Message
3. The Conversation
4. The Relationship
5. The Group
6. The Organization
7. The Media
8. Culture and Society

โดยในแต่ละประเภทได้ให้รายละเอียดของแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับในแต่ละประเภท ดังนี้

1. The Communicator ประกอบไปด้วยแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ดังนี้
 - The Sociopsychological Tradition
 - Traits
 - Cognition and Information Processing
 - The Cybernetic Tradition
 - Information – Integration Theory
 - Consistency Theories
 - Problematic Integration Theory
 - The Sociocultural Tradition
 - Symbolic Interaction and the Development of Self
 - Social Construction of Self
 - The Social Construction of Emotion
 - The Presentational Self
 - The Critical Tradition
 - Standpoint Theory
 - Identity as Constructed and Performed
 - Queer Theory

2. The Message ประกอบด้วยแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

- The Semiotic Tradition
 - Symbol Theory : Susanne Langer
 - Classical Foundations of Language
 - Theories of Nonverbal Signs
- The Sociocultural Tradition
 - Speech Act Theory
 - Kenneth Burke's Theory of Identification
 - Language and Gender
- The Sociopsychological Tradition
 - Action Assembly Theory
 - Strategy Choice Models
 - Message Design Models
 - Semantic Meaning Theory
- The Phenomenological Tradition
 - Paul Ricoeur
 - Stanley Fish
 - Hans-Georg Gadamer

3. The Conversation ประกอบด้วยแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

- The Sociopsychological Tradition
 - Managing Uncertainty and Anxiety
 - Accommodation and Adaptation
- The Sociocultural Tradition
 - Symbolic Interactionism
 - Symbolic Convergence Theory
 - Conversation Analysis
 - Face Negotiation Theory
- The Cybernetic Tradition
 - The Coordinated Management of Meaning
- The Critical Tradition

- Language – Centered Perspective on Culture
- Invitational Rhetoric

4. The Relationship ประกอบด้วยแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

- The Cybernetic Tradition
 - Relational Patterns of Interaction
- The Sociopsychological Tradition
 - Relational Schemas in the Family
 - Social Penetration Theory
- The Sociocultural Tradition
 - Bakhtin's Theory of Dialogics
 - A Dialectical Theory of Relationship
 - Communication Privacy Management
- The Phenomenological Tradition
 - Carl Rogers
 - Martin Buber

5. The Group ประกอบด้วยแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

- The Sociopsychological Tradition
 - Interaction Process Analysis
- The Cybernetic Tradition
 - Bona Fide Group Theory
 - Input – Process – Output Model
 - Fisher's Interaction Analysis
 - Effective Intercultural Work Group theory
- The Sociocultural Tradition
 - The Structural Perspective
 - Functional Theory
 - Groupthink Theory

6. The Organization ประกอบด้วยแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

- The Sociopsychological Tradition
 - Weber's Theory of Bureaucracy
 - Likert's Four Systems
- The Cybernetic Tradition
 - The Process of Organizing
 - Network Theory
- The Sociocultural Tradition
 - Conversation and Text in the Process of Organizing
 - Structuration Theory
 - Organizational Control Theory
 - Organizational Culture
- The Critical Tradition
 - Dennis Mumby's Hermeneutic of Suspicion
 - Deetz on Managerialism and Organizational Democracy
 - Gender and Race in Organizational Communication

7. The Media ประกอบด้วยแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

- The Semiotic Tradition
 - Jean Baudrillard and the Semiotics of Media
- The Sociocultural Tradition
 - Medium Theory
 - The Agenda – Setting Function
 - Social Action Media Studies
- The Sociopsychological Tradition
 - The Effects Tradition
 - Uses, Gratifications, and Dependency
 - Cultivation Theory
- The Cybernetic Tradition
 - Public Opinion and the Spiral of Silence
- The Critical Tradition

- Branches of Critical Media Theory

8. The Culture and Society ประกอบด้วยแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

- The Semiotic Tradition
 - Linguistic Relativity
 - Elaborated and Restricted Codes
- The Cybernetic Tradition
 - Dynamic Social Impact Theory
 - The Diffusion of Information and Influence
- The Phenomenological Tradition
 - Cultural Hermeneutics
- The Sociocultural Tradition
 - Ethnography of Communication
 - Performance Ethnography
- The Critical Tradition
 - Modernism
 - Postmodernism
 - Poststructuralism and the Work of Michel Foucault
 - Postcolonialism

3. วิธีการวิจัย

มีผู้ให้ความหมายไว้หลากหลายดังนี้

พจน์ สะเพียรชัย (2533) กล่าวว่า "การวิจัยคือวิธีแก้ปัญหาที่มีระบบแบบแผนเชื่อถือได้ เพื่อให้เกิดความรู้ที่เชื่อถือได้"

อนันต์ ศรีโสภกา (2535) กล่าวว่า "การวิจัยเป็นกระบวนการเสาะแสวงหาความรู้จาก ปัญหาที่ชัดเจนอย่างมีระบบ โดยมีการทดสอบสมมติฐานที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผล ซึ่งสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายในเรื่องนั้น ๆ เพื่อนำไปพยากรณ์หรือสังเกตการเปลี่ยนแปลง เมื่อ ควบคุมสิ่งหนึ่งสิ่งใดให้คงที่"

อัครศิริ ปิยะพิมลสิทธิ์ (2544) ได้รวบรวมความหมายเกี่ยวกับการวิจัยไว้ดังนี้

Best ให้ความหมายไว้ว่า "การวิจัยเป็นแบบแผนหรือกระบวนการวิเคราะห์อย่างเป็นปรนัย มีโครงสร้างที่เป็นระเบียบ มีการจัดบันทึกรายงาน และสรุปผลเป็นกฎเกณฑ์หรือทฤษฎีขึ้น เพื่อนำไปอธิบาย ทำนาย หรือควบคุมปรากฏการณ์ต่าง ๆ"

Kerlinger ให้ความหมายว่า "เป็นการใช้ข้อมูลในการตรวจสอบสมมติฐานเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์ธรรมชาติ โดยมีการควบคุมอย่างเป็นระบบสม่ำเสมอ"

โดยสรุปแล้ว "การวิจัย" คือ กระบวนการที่เป็นระบบนำเชื่อถือ สำหรับใช้เป็นเครื่องมือในการค้นคว้าหาความรู้เกี่ยวกับปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่สนใจ

การแบ่งประเภทการวิจัย

การที่จะแบ่งการวิจัยออกเป็นกี่ประเภทนั้นขึ้นอยู่กับเกณฑ์ที่ใช้ในการแบ่งว่าจะยึดถือสิ่งใดเป็นเกณฑ์หรือเป็นหลัก ทั้งนี้เพราะการใช้เกณฑ์ต่างกัน ก็จะแบ่งการวิจัยออกเป็นประเภทต่างได้ไม่เหมือนกัน ด้วยเหตุนี้ประเภทของการวิจัยจึงแบ่งกันได้หลายแบบเพราะขึ้นอยู่กับเกณฑ์ที่ใช้ในการแบ่งดังกล่าวแล้ว รองศาสตราจารย์นิภา ศรีไพโรจน์ ได้แบ่งประเภทของการวิจัยโดยใช้เกณฑ์ต่าง ๆ กัน ดังนี้

1. แบ่งตามจุดมุ่งหมายของการวิจัย
2. แบ่งตามประโยชน์ของการวิจัย
3. แบ่งตามวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล
4. แบ่งตามลักษณะการวิเคราะห์ข้อมูล
5. แบ่งตามระเบียบวิธีวิจัย

โดยในการแบ่งแต่ละประเภทมีหลายระเอียด ดังนี้

1. แบ่งตามจุดมุ่งหมายของการวิจัย

การแบ่งประเภทของการวิจัยโดยใช้จุดมุ่งหมายของการวิจัยเป็นเกณฑ์ในการแบ่งนั้น อาจแบ่งได้เป็น 3 ประเภทดังนี้

1. การวิจัยเชิงพยากรณ์ (Predictive research) เป็นการวิจัยเพื่อที่จะนำผลที่ได้นั้นไปใช้ทำนายสิ่งที่จะเกิดขึ้นต่อไปในอนาคต เช่น การวิจัยเรื่อง "การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์กับคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา" การวิจัยนี้ต้องการจะทดสอบว่า ผลการเรียนวิชาคณิตศาสตร์มีความคล้อยตามกันหรือสัมพันธ์กันกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของวิชาวิทยาศาสตร์หรือไม่ ทั้งนี้เพื่อจะนำผลที่ได้ไปทำนายว่านักเรียนที่มีผลการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ดีจะเรียนวิชาคณิตศาสตร์ได้ดีเพียงใด แต่การพยากรณ์นี้เป็นการพยากรณ์นักเรียนทั้งกลุ่ม มิได้พยากรณ์เป็นรายบุคคล และมีได้หมายความว่า จะถูกต้องเสมอไป เพราะอาจมีสาเหตุอื่นมากมายที่ทำให้เกิดความคลาดเคลื่อนในการพยากรณ์ได้

2. การวิจัยเชิงวินิจฉัย (Diagnostic research) เป็นการวิจัยเพื่อศึกษาสาเหตุของปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับบุคคลใดบุคคลหนึ่ง กลุ่มชน หรือชุมชน เพื่อให้เกิดความเข้าใจในปัญหา เข้าใจในพฤติกรรม ตลอดจนเข้าใจในสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาอันจะเป็นประโยชน์ในการช่วยเหลืออนุเคราะห์ และทำการแก้ไขต่อไป การวิจัยประเภทนี้นักสังคมสงเคราะห์นิยมใช้กันมาก เพื่อจะได้แก้ไขปัญหาได้ถูกต้อง

3. การวิจัยเชิงอธิบาย (Explanatory research) เป็นการวิจัยเพื่อศึกษาเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแล้วว่าเกิดขึ้นได้อย่างไร มีสาเหตุมาจากอะไร และทำไมจึงเป็นเช่นนั้น การวิจัยประเภทนี้จะพยายามชี้ให้เห็นว่าตัวแปรใดสัมพันธ์กับตัวแปรใดบ้าง และสัมพันธ์กันอย่างไรในเชิงของเหตุและผล

2. แบ่งตามประโยชน์ของการวิจัย

การแบ่งประเภทของการวิจัยโดยยึดประโยชน์ที่ได้จากการวิจัยเป็นเกณฑ์นั้น เราจะต้องพิจารณาว่าในการทำการวิจัยมุ่งที่จะนำผลไปใช้ประโยชน์หรือไม่ ดังนั้นจึงสามารถแบ่งการวิจัยออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. การวิจัยพื้นฐาน (Basic research) หรือการวิจัยบริสุทธิ์ (Pure research) หรือการวิจัยเชิงทฤษฎี (Theoretical research) เป็นการวิจัยที่เสาะแสวงหาความรู้ใหม่เพื่อสร้างเป็นทฤษฎี หรือเพื่อเพิ่มพูนความรู้ต่าง ๆ ให้กว้างขวางสมบูรณ์ยิ่งขึ้นโดยมิได้คำนึงว่าความรู้นั้นจะนำไปแก้ปัญหาใดได้หรือไม่ การวิจัยประเภทนี้มีความลึกซึ้งและสลับซับซ้อนมาก เช่น การวิจัยทางวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ เป็นต้น

2. การวิจัยประยุกต์ (Applied research) หรือการวิจัยเชิงปฏิบัติ (Action research) หรือการวิจัยเพื่อหาแนวทางปฏิบัติ (Operational research) เป็นการวิจัยที่มุ่งเสาะแสวงหาความรู้ และประยุกต์ใช้ความรู้หรือวิทยาการต่าง ๆ ให้เป็นประโยชน์ในทางปฏิบัติหรือเป็นการวิจัยที่นำผลที่ได้ไปแก้ปัญหาโดยตรงนั่นเอง การวิจัยประเภทนี้อาจนำผลการวิจัยพื้นฐานมาวิจัยต่อแล้วทดลองใช้ เช่น การวิจัยเกี่ยวกับอาหาร ยารักษาโรค การเกษตร การเรียนการสอน เป็นต้น ดังนั้น เราจึงไม่สามารถที่จะแยกการวิจัยพื้นฐานและการวิจัยประยุกต์ออกจากกันได้โดยเด็ดขาด

3. แบ่งตามวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำมาใช้ในการวิจัยนั้นมีหลายวิธี ดังนั้นจึงมีผู้แบ่งประเภทของการวิจัยตามวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งแบ่งได้ดังนี้

1. การวิจัยจากเอกสาร (Documentary research) เป็นการวิจัยที่ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร รายงาน จดหมายเหตุ ศิลปินแล้วเสนอผลในเชิงวิเคราะห์ ส่วนใหญ่เอกสารที่ผู้วิจัยเก็บรวบรวมนี้จะอยู่ในห้องสมุด ดังนั้นจึงอาจเรียกการวิจัยประเภทนี้อีกอย่างหนึ่งว่า การวิจัยจากห้องสมุด (Library research)

2. การวิจัยจากการสังเกต (Observation research) เป็นการวิจัยที่ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสังเกต การวิจัยประเภทนี้นิยมใช้มากทางด้านมานุษยวิทยา ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการสังเกตพฤติกรรมของบุคคลในสังคมในแง่ของสถานภาพ (Status) และบทบาท (Role)

3. การวิจัยแบบสำมะโน (Census research) เป็นการวิจัยที่ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากทุก ๆ หน่วยของประชากร

4. การวิจัยแบบสำรวจจากตัวอย่าง (Sample survey research) เป็นการวิจัยที่ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง

5. การศึกษาเฉพาะกรณี (Case study) การศึกษาเฉพาะกรณีเป็นการวิจัยที่นักสังคมสงเคราะห์นิยมใช้มาก ที่เรียกว่าการศึกษาเฉพาะกรณีก็เพราะเป็นการศึกษาเรื่องที่สนใจในขอบเขตจำกัดหรือแคบ ๆ และใช้จำนวนตัวอย่างไม่มากนัก แต่จะศึกษาอย่างลึกซึ้งในเรื่องนั้น ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงที่จะทำให้ทราบว่าบุคคลนั้นหรือกลุ่มบุคคลนั้นมีความบกพร่องในเรื่องใดเนื่องมาจากสาเหตุใด เพื่อจะได้หาทางแก้ไขหรือช่วยเหลือต่อไป

6. การศึกษาแบบต่อเนื่อง (Panel study) เป็นการศึกษาที่มีการเก็บข้อมูลเป็น ระยะ ๆ เพื่อดู การเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลาของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งการศึกษาแบบต่อเนื่องนี้จะช่วยให้เข้าใจและ ทราบถึงลักษณะการเปลี่ยนแปลงได้เป็นอย่างดี

7. การวิจัยเชิงทดลอง (Experimental research) เป็นการศึกษาที่ผู้วิจัยเก็บข้อมูลมาจาก การทดลอง ซึ่งเป็นผลมาจากการกระทำ (Treatment) โดยมีการควบคุมตัวแปรต่าง ๆ ให้เป็นไป ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

4. แบ่งตามลักษณะการวิเคราะห์ข้อมูล

ถ้ายึดลักษณะของการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยแล้ว อาจแบ่งการวิจัยได้เป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) เป็นการศึกษาที่นำเอาข้อมูลทางด้าน คุณภาพมาวิเคราะห์ ข้อมูลทางด้านคุณภาพเป็นข้อมูลที่ไม่เป็นตัวเลขแต่จะเป็นข้อความบรรยาย ลักษณะสภาพเหตุการณ์ของสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และการเสนอผลการวิจัยก็จะออกมาในรูปของ ข้อความที่ไม่มีตัวเลขทางสถิติสนับสนุนเช่นเดียวกัน การวิจัยประเภทนี้จึงมุ่งบรรยายหรืออธิบาย เหตุการณ์ต่าง ๆ โดยอาศัยความคิดวิเคราะห์ เพื่อประเมินผลหรือสรุปผลนั่นเอง

2. การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) เป็นการศึกษาที่นำเอาข้อมูลเชิงปริมาณ มาวิเคราะห์ กล่าวคือใช้ตัวเลขประกอบการวิเคราะห์ สรุปผล และการเสนอผลการวิจัยก็ออกมา เป็นตัวเลขเช่นเดียวกัน ดังนั้น การวิจัยประเภทนี้จึงมุ่งที่จะอธิบายเหตุการณ์ต่าง ๆ โดยอาศัย ตัวเลขยืนยันแสดงปริมาณมากน้อยแทนที่จะใช้ข้อความบรรยายให้เหตุผล

อนึ่งการวิจัยที่ดีนั้นไม่ควรใช้แบบใดแบบหนึ่งโดยเฉพาะ เพราะจะทำให้ผลที่ได้ไม่แจ่มชัด เท่าที่ควร ดังนั้นในการปฏิบัติมักจะประยุกต์การวิจัยทั้ง 2 ประเภทนี้เข้าด้วยกัน เพื่อให้ผลการวิจัย มีทั้งเหตุและผลและมีตัวเลขสนับสนุนอันจะทำให้ผลการวิจัยน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น

5. แบ่งตามระเบียบวิธีวิจัย

การแบ่งประเภทการวิจัยโดยยึดระเบียบวิธีวิจัยเป็นเกณฑ์นั้นเป็นที่นิยมใช้กันมาก ซึ่งแบ่ง ออกได้เป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. การวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ (Historical research) เป็นการศึกษาเพื่อค้นหาข้อเท็จจริงของ

เหตุการณ์ที่ผ่านมาแล้วในอดีต โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะบันทึกอดีตอย่างมีระบบ และมีความเป็นปรนัยจากการรวบรวมประเมินผล ตรวจสอบ และวิเคราะห์เหตุการณ์เพื่อค้นหาข้อเท็จจริงในอันที่จะนำมาสรุปอย่างมีเหตุผล การวิจัยประเภทนี้ต้องอ้างอิงเอกสารและวัตถุโบราณที่มีเหลืออยู่ ซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้วมักไม่ใช้สถิติ สรุปได้ว่าการวิจัยประเภทนี้มุ่งที่จะบอกว่า "เป็นอะไรในอดีต" (What was) เช่น การวิจัยเรื่อง "ระบบการศึกษาของไทยในสมัยสมเด็จพระปิยมหาราช" เป็นต้น

2. การวิจัยเชิงบรรยายหรือพรรณนา (Descriptive research) เป็นการวิจัยเพื่อค้นหาข้อเท็จจริงในสภาพการณ์หรือภาวะการณ์ของสิ่งที่เป็นอยู่ในปัจจุบันว่าเป็นอย่างไร การวิจัยประเภทนี้มักจะทำการสำรวจหรือหาความสัมพันธ์ต่าง ๆ เกี่ยวกับเรื่องของความเชื่อ ความคิดเห็น และเจตคติ จึงกล่าวได้ว่าเป็นการวิจัยที่มุ่งจะบอกว่า "เป็นอะไรในปัจจุบัน" (What is) นั่นเองเช่น การวิจัยเรื่อง "เจตคติของครูน้อยที่มีต่อผู้บริหารการศึกษา"

3. การวิจัยเชิงทดลอง (Experimental research) เป็นการวิจัยเพื่อค้นหาความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลของปรากฏการณ์ต่าง ๆ การวิจัยประเภทนี้ต้องมีการควบคุมตัวแปรต้น เพื่อสังเกตตัวแปรตามที่เปลี่ยนแปลงไปเพื่อจะได้ทราบว่าอะไรเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดผล ดังนั้นตัวแปรในการวิจัยจึงต้องมีทั้งกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง สรุปได้ว่า การวิจัยประเภทนี้มุ่งที่จะบอกว่า "อะไรอาจจะเกิดขึ้น" (What may be) เช่น การวิจัยเรื่อง "การเปรียบเทียบความมีเหตุผลระหว่างกลุ่มที่สอนเรขาคณิตกับกลุ่มที่สอนตรรกศาสตร์"

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสถานภาพขององค์ความรู้ทางด้านนิเทศศาสตร์ มีดังนี้

งานวิจัยที่ศึกษาในด้านนิเทศศาสตร์ เริ่มมีในปี พ.ศ.2529 โดยยุบล เบ็ญจรงค์กิจ ได้เขียนบทความเรื่อง "แนวโน้มการวิจัยทางนิเทศศาสตร์พัฒนาการในประเทศไทย" ลงในวารสารนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งบทความนี้เขียนขึ้นเพื่อรวบรวมผลงานวิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิตสาขานิเทศศาสตร์พัฒนาการ เพื่อชี้ให้เห็นการเคลื่อนไหวของการศึกษาในด้านนี้ ผลการศึกษาพบว่า วิทยานิพนธ์ส่วนใหญ่จะทำการศึกษาโดยเน้นหนักในเรื่องการเกษตรและสาธารณสุข โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจมากที่สุด และทฤษฎีที่นำมาใช้ในการเขียนวิทยานิพนธ์มากที่สุด คือ ทฤษฎีการแพร่กระจายและการยอมรับนวัตกรรมของโรเจอร์ส สำหรับผลการศึกษาเน้นที่อิทธิพลของสื่อที่มีต่อผู้รับสาร และการนำเอาตัวแปรภายนอกเข้ามาเป็นตัวอธิบายพฤติกรรมการสื่อสารของผู้รับสาร

และในปีเดียวกัน พระสุวรรณค์ ตั้งเมตตาจิตตกุล ได้เขียนวิทยานิพนธ์ของสาขานิติศาสตร์พัฒนาการ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง "การวิเคราะห์วิทยานิพนธ์มหาดบัณฑิต สาขานิติศาสตร์พัฒนาการ ปีการศึกษา 2523 - 2529" โดยศึกษาข้อมูลจากวิทยานิพนธ์จำนวน 98 เล่ม ผลการวิจัย พบว่า เรื่องที่มีการจัดทำมากที่สุด คือ ลักษณะการสื่อสารหรือพฤติกรรมสื่อสารมากที่สุด และพื้นที่ที่ทำการศึกษ ส่วนใหญ่เป็นภาคกลางของประเทศและกรุงเทพมหานคร หน่วยงานที่ศึกษามากที่สุด คือ กระทรวงศึกษาธิการ สำหรับประชากรที่ศึกษา เป็นประชาชนทั่วไปที่เป็นเกษตรกรและชาวชนบทมากที่สุด งานวิจัยเรื่องนี้จะให้ภาพของการวิจัยในสาขานิติศาสตร์พัฒนาการในช่วงแรก ๆ ได้ชัดเจนมากขึ้น

ต่อมาในปี พ.ศ. 2542 พระพรณ เขยจิตร ได้ทำการศึกษารื่อง "สถานภาพการศึกษาวิจัยการสื่อสารในองค์กรไทยในวิทยานิพนธ์ (2524 - 2541) เป็นการศึกษาประมวลผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารในองค์กรไทย โดยรวบรวมจากวิทยานิพนธ์ ตั้งแต่ 2524 - 2541 จำนวน 67 เล่ม ผลการศึกษาพบว่า ประเด็นที่มีการศึกษาวิจัยมากที่สุด คือ เรื่องรูปแบบและเนื้อหาของสื่อสารในองค์กร แนวคิดและทฤษฎีที่นิยมใช้มาก คือ แนวคิดเรื่องความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน แนวคิดและทฤษฎีองค์การ และแนวคิด ทฤษฎีการสื่อสารระหว่างบุคคล ในขณะที่วิธีการวิจัยที่ใช้มากที่สุด คือ การวิจัยเชิงสำรวจ สำหรับข้อค้นพบที่นำไปสู่ความรู้เรื่องสื่อสารในองค์กรไทย ส่วนใหญ่จะเน้นประสิทธิภาพของการสื่อสารสองทางและการสื่อสารอย่างไม่เป็นทางการที่มีผลต่อความพึงพอใจในการสื่อสาร รูปแบบการสื่อสารระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชาที่มีผลต่อความพึงพอใจในการสื่อสารและการทำงาน การเลือกใช้สื่อภายในองค์กรและการสร้างการยอมรับ การใช้ประโยชน์และความพึงพอใจต่อเทคโนโลยีการสื่อสารในองค์กร

และในปีเดียวกัน ภัทรานูจ แสงจันทร์ ได้ทำการศึกษารื่อง "สถานภาพการศึกษาวิจัยทางการสื่อสารระดับวัฒนธรรมในประเทศไทย" เป็นการวิเคราะห์วิทยานิพนธ์เกี่ยวกับการสื่อสารระดับวัฒนธรรมจากสถาบันอุดมศึกษาทั้งของรัฐและเอกชน ในช่วงปี พ.ศ. 2526 - 2542 จำนวน 37 เล่ม ผลการศึกษาพบว่า กรอบแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการสื่อสารระดับวัฒนธรรมที่พบมาก คือ แนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการสื่อสารระดับวัฒนธรรมและประเด็นในการศึกษาส่วนมากเป็นการศึกษาในระดับการสื่อสารต่างวัฒนธรรม ซึ่งหัวข้อที่มีการศึกษามากที่สุด คือ อิทธิพลทางจิตวิทยา สำหรับวิธีวิทยาการวิจัย ส่วนมากเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่ใช้การศึกษาจากเอกสารและการวิเคราะห์เนื้อหา ส่วนปัญหาและอุปสรรคที่พบมากในการวิจัยทางด้านนี้ ได้แก่ ปัญหาเกี่ยวกับวิธีวิทยาการวิจัย

ในปี พ.ศ. 2543 กาญจนา แก้วเทพ และคณะได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "สื่อเพื่อชุมชน : การประมวลองค์ความรู้" เป็นการศึกษาโดยประมวลจากงานวิจัยที่เกี่ยวกับการสื่อสารเพื่อการพัฒนา / นิเทศศาสตร์พัฒนาการ แต่จะเน้นหนักที่การศึกษาสื่อในชุมชนชนบทโดยรวบรวมจากงานวิจัยและวิทยานิพนธ์ในช่วง พ.ศ. 2520 – 2540 ผลการวิจัยพบว่า งานวิจัยเรื่องสื่อในชุมชนชนบทแม้จะมีเป็นจำนวนมาก แต่ก็มีความจำกัดในเรื่องกรอบแนวคิดวิธีการวิจัย และเกณฑ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ ทำให้ผลของการวิจัยโดยภาพรวมไม่ได้ให้คำตอบแปลกใหม่ใด มักเป็นไปตามข้อสันนิษฐานจากทฤษฎีที่กำหนด สิ่งที่เปลี่ยนแปลงคือ แนวความคิดในเรื่องการใช้สื่อประเภทต่าง ๆ นั้น บทสรุปพบว่า สื่อยังมีขนาดเล็กก็ยังมีบทบาทในการพัฒนาชนบท อาจเรียงลำดับตามขนาดของสื่อได้ดังนี้ สื่อบุคคล สื่อเฉพาะกิจ สื่อพื้นบ้าน และสื่อมวลชน ส่วนหัวข้อการวิจัยที่ยังมีการศึกษาน้อย ได้แก่ เรื่องสิทธิในการสื่อสาร ทิศทางการไหลเวียนของข่าวสารและเนื้อหาสาร

ในปี พ.ศ. 2545 อุบลวรรณ ปิติพัฒนะโมเชิต ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "พัฒนาการของการศึกษาและสถานภาพขององค์ความรู้ทางนิเทศศาสตร์พัฒนาการในประเทศไทย" เป็นการศึกษาพัฒนาการของการศึกษาในด้านนิเทศศาสตร์พัฒนาการในประเทศไทย และศึกษาองค์ความรู้ทางนิเทศศาสตร์พัฒนาการในประเทศไทย จากเริ่มต้นจนถึง พ.ศ. 2543 ผลการวิจัยพบว่า จำนวนองค์ความรู้ในช่วง พ.ศ. 2506 – 2543 พบว่ามีทั้งหมด 596 เรื่อง เป็นวิทยานิพนธ์มากที่สุด หัวเรื่องที่มีจำนวนองค์ความรู้มากที่สุด คือ การสื่อสารกับการเกษตร รองลงมา คือ การสื่อสารกับสาธารณสุข และการสื่อสารกับการเมือง ตามลำดับ และจำนวนขององค์ความรู้เมื่อวิเคราะห์ตามทฤษฎีทางนิเทศศาสตร์แล้ว มีการศึกษาด้านผู้รับสาร (R) ด้านความรู้และพฤติกรรม (KP) และด้านการสื่อสารกับการเกษตรมากที่สุด โดยจำนวนองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาต่าง ๆ นั้น ได้สะท้อนภาพของปัญหาสำคัญๆ ในสังคมไทยด้วย

จากงานวิจัยทั้ง 6 เรื่องนี้ ใน 5 เรื่องแรก จะเป็นการศึกษาในหัวข้อย่อย เจาะเฉพาะในส่วนนั้นๆ ไม่ว่าจะเป็นองค์ความรู้ด้านนิเทศศาสตร์พัฒนาการที่เป็นวิทยานิพนธ์ของคณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย องค์ความรู้เฉพาะด้านการสื่อสารในองค์การไทย องค์ความรู้ด้านการสื่อสารระดับวัฒนธรรมในประเทศไทย และองค์ความรู้เฉพาะด้านสื่อในชุมชนชนบท ส่วนเรื่องสุดท้ายของอุบลวรรณ ปิติพัฒนะโมเชิต จะเป็นการศึกษาองค์ความรู้ทางด้านนิเทศศาสตร์พัฒนาการในภาพกว้างและครอบคลุมงานวิจัยประเภทต่างๆ ในประเทศไทย

สำหรับงานวิจัยเรื่องนี้จะศึกษาองค์ความรู้ทางด้านวาทวิทยา โดยจะทำการรวบรวมจากวิทยานิพนธ์ในสาขาวาทวิทยาและสื่อสารการแสดง คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย